

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

УДК 947.7(654)

Яременко М. В.

МАРИНОВСЬКИЙ Ю. Ю. ЧЕРКАСЬКА МИНУВШИНА. - КНИГА II: ПРАВОСЛАВНІ МОНАСТИРІ НА ТЕРЕНІ СУЧАСНОЇ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ ПІСЛЯ 1917 РОКУ- ЧЕРКАСИ: ВІДЛУННЯ-ПЛЮС, 2002.- 480 с

Вивчення історії функціонування церкви після 1917 року вже залучене до орбіти наукових студій. Щоправда, регіональний розгляд проблем церковного життя, ретельне дослідження її структур, а надто таких важливих, як монастирі, аж ніяк не належать до добре доглянутого та родючого інтелектуального поля. На заваді тут стоїть низка чинників. На їх комплексність вказує у *Передмові* (с. 15-18) до збірника документів упорядник Юрій Маринівський [*], наголошуючи не лише на суто наукових проблемах, а й соціальних, гуманістичних, проблемі маніпуляції релігійними питаннями задля досягнення різних позанаукових цілей. Вихід з цього тупика слід шукати, на думку автора, під гаслом «До джерел!». Пан Маринівський також дещо ідеалістично закликає історика бути людиною «безумовно незаангажованою» та позбавленою емоцій і апіорних суджень.

У *Передмові* упорядник також пояснює принципи публікації документів, справедливо зазначає, що його праця - лише початок, а виявлені ним та надруковані документи - результат початку пошуку.

Структурно наступну частину книги становить історична розвідка *Православні монастирі на терені сучасної Черкаської області після 1917 року* (с. 19-65). У ній Юрій Маринівський подає своє бачення т. зв. «зовнішньої» історії обителів, зупиняючись на політиці стосовно церкви і, зокрема, монастирів Тимчасового та українських 1917-1918 рр. урядів, радянської влади, детально розглядаючи втрату чернечими братствами економічних підстав функціонуван-

ня, відтворює загальну подієву канву історії шочества до 1960-х рр. Автор акцентує значно більшу увагу на 20-30-х рр., досить побіжно згадує про функціонування обителів за німецької окупації. Завершується базоване переважно на нових, раніше не використовуваних архівних матеріалах дослідження екскурсом про охорону культових пам'яток на Черкащині (до 1990 р.) та повідомленням про кількість існуючих у Черкаській області обителів станом на 1 січня 2000 р.

Принагідно слід звернути увагу читача авторських текстів Юрія Маринівського у книзі (передмові, історичної розвідки, коментарів) на застереження про її видання в авторському редагуванні (с. 4). Звідси й певні стилістичні особливості текстів (утім, зовсім не часті), що не підлягали професійній мовній редакції.

У головній документальній частині «Черкаської минувшини» (*розціп Документи*, с 67-310) вміщені переважно у хронологічній послідовності, а також за тематичними групами тексти 88 документів. Вони прямо чи опосередковано стосуються історії монастирів Черкащини від 1917 (док. № 1 за цей рік є прибутково-видатковою відомістю Жаботинського Онуфрійського монастиря за 1916 р.) до 1961 р. (док. № 88). Незрозуміло чому в передмові упорядник зазначає, що доводить хронологічні межі до 1980-х рр. (с. 17), адже і в історичній розвідці головний масив інформації теж закінчується 1960-ми рр.

У збірнику представлені матеріали переважно з фондів Держархіву Черкаської області, а також - Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (у *Перед-*

* Цей збірник є другою книгою, що логічно продовжує почату упорядником роботу. Огляд першого збірника див. Болгарова М. Ю., Маринівський Ю. Ю. Православні монастирі на терені сучасної Черкаської області до 1917 року.- Черкаси: Відлуння, 1997.- 208 с.- (Черкаська минувшина. Кн. 1) // Наукові записки НаУКМА,- Т. 18: Історичні науки.- 2000.- С. 90-91.

мові названого чомусь ЦДА виконавчих органів влади та управління України), Державного архіву Російської Федерації, приватного зібрання (док. № 81, спогади про Змагайлівський Успенський старообрядницький монастир), опублікованих книг. Тут подані звернення з монастирів до світської влади, постанови та розпорядження останньої, а також духовної влади стосовно чернецтва взагалі і окремих обителів зокрема, описи монастирського майна та акти про його передачу іншим установам, документи про організацію життя братств, ліквідацію обителів, долю монастирських архітектурних ансамблів тощо. За словами упорядника, він намагався відібрати для публікації матеріали, які б репрезентували «всі сторони монастирського функціонування і взаємовідносин монастирів і влади» (с. 16).

Збереженість монастирських архівів обумовила певну кількісну диспропорцію документів з історії різних обителів. Утім, цілком можливо, що при подальших пошуках її хоча б частково вдасться подолати.

Упорядник при публікації текстів документів дотримувався вимог щодо їх наукової, а не популярної передачі, зберігаючи мову оригіналів та інші особливості (стилістичні, пунктуаційні тощо). Юрій Мариновський дозволив собі лише замінити в українських словах літери «э», «ы», «и», «е» на «є», «і», «ї», «є», щоправда, там, де сам вважає за потрібне.

Велику частину «Черкаської минувшини»

становлять **Коментарі і примітки** (С. 311-465; до розвідки - № 1-402, до документів - № 403-653), що звертають на себе увагу ґрунтовністю та ретельністю. Для їх написання упоряднику довелося залучити масив маловідомих архівних даних.

Видання доречно ілюстроване фотокопіями документів, фотографіями окремих ченців та черниць, монастирських храмів та інших будівель, ікон і т. п.

Насамкінець, наголошуючи на всіх позитивах книги та її значенні для подальших студій української церковної історії, хочу зупинитися на одному науково-етичному аспекті. **Православні монастирі...** - це збірник документів, що супроводжується передмовою, авторською розвідкою про обителі Черкащини після 1917 р., коментарями. Це, між іншим, лише підвищує якість книги - сьогодні не всі подібні видання мають, наприклад, попередні вступні статті. Однак перед нами все ж не монографія, а збірник документів. Відтак, Юрій Мариновський є її упорядником. Відповідно, некоректно помішати своє ім'я на обкладинці, титульному аркуші, у бібліографічному описі перед назвою. Слід писати: Черкаська минувшина.- Книга II: Православні монастирі на терені сучасної Черкаської області після 1917 року / Упоряд. та автор передм. і вступ, статті Ю. Мариновський - Черкаси... і т. д. замість: Мариновський Ю. Ю. Черкаська минувшина.- Книга II...